

Mera arbetskraft till exportindustrin?

Uppgiften att på några år driva upp den svenska exporten till en betydligt högre nivå än den nuvarande har givit anledning till frågan: hur få arbetskraft till exportindustrin, som i regel har lägre löner än hemmamarknadsindustrin? Problemet är fel ställt. Exportindustrin skulle kunna hävda sig i den allt hårdare internationella konkurrensen ännu sämre än för närvarande, om den försökte locka till sig arbetare genom att höja lönenivån ytterligare. Detta alldeles fränsett att det skulle omöjliggöra den allmänna inkomststabiliseringen i landet. Därtill kommer att det ur konjunkturpolitisk synpunkt måste vara oklokt att binda mer folk än nu i vår mest konjunktur känsliga industri, som dessutom geografiskt mestadels är så belägen att arbetslöshet måste medföra särskilt stora svårigheter. Förr än man anar kan dessa bli aktuella. Idealet ur sysselsättningspolitisk synpunkt är att ha mycket lite folk i den mest konjunktur känsliga delen av näringslivet, även om företagarrisken på så sätt mer än hittills får bäras av kapitalinvesteringarna ensamma, något som rimligtvis bör kompenseras med vinstmöjligheter under goda tider.

I det nuvarande läget och med tanke på det s.k. långtidsprogrammets målsättning gäller problemet i första hand *kostnadsnivån* och *konkurrensförmågan* på världsmarknaden också genom *nya varor*. I den situationen gäller det inte att suga arbetskraft till exportindustrin utan att få ned kostnaderna och/eller få fram nya varor genom att *öka investeringarna*. Exportindustrin måste utvidgas och spela en ännu större roll i folkhushållet. Men expansionen bör inte kräva mer folk utan enbart större kapitalinvesteringar. Investeringskontrollen bör därför blott förhindra rena lyxinvesteringar, som är uppenbart onödiga. Aldrig har väl tanken att man skall uppnå »sambalans» genom att få den totala investeringsvolymen anpassad efter den frivilliga sparviljan varit mer verklighetsfrämmande och farlig än just nu. När vi nu uppställt ett högt exportmål — som f.ö. borde varit ännu högre med tanke på önskvärdheten att bygga upp en ny valuta-reserv för framtida behov i stället för den förslösade — gäller det mer än någonsin att genom *konsumtionsminskning* bereda utrymme åt de investeringar, som med all sannolikhet är en av förutsättningar för att vi skall kunna uppnå målet. Tanken att anpassa investeringarna efter den frivilliga sparviljan framfördes som bekant särskilt ivrigt föregående årets val, eftersom den ansågs mindre impopulär än tanken på konsumtionsbegränsning. Men då den är ekonomiskt oförnuftig bör den avskrivas. Hade den under industrialismens utveckling varit en ekonomisk-politisk ledstjärna skulle framåtskridandet gått mycket långsammare. Det behövs inte något större mått av historiskt kunnande för att förstå detta. När sparandet

rättat sig efter investeringarna istället för tvärtom, har prisstegringar periodvis uppträtt, men dessemellan har prissänkningar skett tack vare den produktivitetsoökning, som investeringarna möjliggjort.

Ett annat omtyckt argument för fortsatt investeringsnedskärning »till sparandets nivå» är att arbetskraften inte räcker till för att bemanna de nya anläggningarna. Här tänker man alltså inte på investeringar i syfte att i ett visst företag ersätta arbetare med maskiner. Tankegången är inte desto mindre farlig och karakteristisk för ett statiskt regleringstänkande. Anta att en ny fabrik på en viss ort får byggas utan hinder och denna fabrik är rationellare än en gammal (vilket visserligen inte alltid men i regel är fallet). Om denna nya fabrik tar arbetskraft från den gamla, är detta ofta alldeles i sin ordning. Det är ju bl.a. på så sätt som det industriella framåtskridandet skett och måste ske. Det är också en av historiens lärdomar, som det kan vara skäl att framhålla i dessa dagar. Hindrar man den nya fabriken med motiveringen att arbetskraften på orten inte skulle räcka till för både den nya och den gamla, riskerar man att sätta en mycket effektiv käpp i framåtskridandets hjul. Detta är värt att uppmärksamma, så mycket mer som de gamla företagen kan tänkas ha ett starkt intresse av en dylik politik. I sammanhanget kan erinras om att den åtskillnad man brukar göra mellan arbetskraftsbesparande investeringar och investeringar, som kräver nyanställningar, är rimlig främst ur företagsekonomisk synpunkt. Ur nationalekonomisk synpunkt är det senare slaget ofta likvärdigt med det förra. Om arbetskraft dras från ett mindre produktivt företag till ett företag, som är mer produktivt, så har ju också dessa investeringar sparat arbetskraft.

Ett tredje motiv för investeringsnedskärning, som skymtar ibland och som är besläktat med det nu nämnda, är att »felinvesteringar» kan förebyggas genom att man sätter spärren för en »överinvesteringskonjunktur». Härtill kan sägas att man inte sett några rationella försök från de investeringskontrollerande organens sida att bedöma felinvesteringsrisken — vilket för övrigt är alldeles naturligt eftersom de knappast är kompetenta härtill. Den enda bedömning av denna art man hittills förmärkt från det hållet har väl just varit när det hänvisats till den framtida arbetskraftstillgången. Men då har man ju såsom nyss framhölls varit inne på en farlig väg. Framför allt borde man erinra om att ojämförligt flera företag under tidernas lopp gått omkull genom att investera *för litet* än genom att investera *för mycket*. Det är den tredje av lärdomarna av industrialismens historia, som kan förtjäna att hämtas fram i ljuset.